

Catrin Villaume Fägerstrand: Maktmissbruk och sexuella trakasserier

Vi säger ofta att Shakespeare är så modern. Hans dramer kan lätt appliceras på vår tid, vårt samhälle och oss själva. Kanske gäller det särskilt Lika för lika som spelats flitigt i Sverige från 70-talet och framåt, men knappast alls innan.

"Lika för lika" hade premiär 29 juni och kommer att spelas fram till 4 augusti. Magnus Möllerstedt är scenograf, Ulrika van Gelder är kostymör och Niklas Jurander står för ljusdesign.

Foto: Helena Törnqvist

[Catrin Villaume Fägerstrand](#)

Shakespeares pjäs "Lika för Lika" spelas på Shakespearefabriken i Vadstena fram till 4 augusti. Pjäsen handlar om moral, maktmissbruk och sexuella trakasserier i Wien på 1600-talet.

- Angela, tillförordnad hertig av Wien, frestas att bryta mot sin puritanska moral när hon attraheras av Isabella och ställs inför ett moraliskt dilemma. Pjäsen ifrågasätter också hur människor i maktpositioner avslöjas.
- Trots pjäsens allvarliga teman räknas den till Shakespeares komedier. Föreställningen beröms av Corren kritiker Catrin Villaume Fägerstrand – för skickliga skådespelare och hög energi.

Pjäsens handling är i förstone enkel men som moralitet mer komplex. Wien har förfallit i dekadens. Staden kryllar av banditer och bordellägare. Hertigen av Wien har misslyckats med att hålla ordning. Han bestämmer sig för att testa sin omgivning genom att utse den strängt puritanska Angela till sin ställföreträdare. Därefter låtsas han resa bort, men förklarar sig till munk. Under kåpan iakttar han sin omgivning och styr in sitt folk på provospår.

Angela stänger alla bordeller och skärper straffen. Unge Claudio har gjort sin älskade Julia med barn innan de hunnit gifta sig. Han häktas för otukt och nu väntar dödsstraff. Claudios syster Isabella ska just gå i kloster men söker upp Angela för att vädja om nåd för sin bror. Iskalla Angela attraheras av Isabellas renhet och ställer ett ultimatum som inte är något annat än sexuella trakasserier. Angela vill ha Isabella. Inte bara för att hon är vacker och åtråvärd. Nej, tillförordnade hertigen av Wien är eventuellt mer sadistisk än så i sitt maktmissbruk. Hon är beredd att skända en oskuld. Kanske njuter hon av Isabellas moraliska dilemma och köpslår med henne. Broderns skuld mot flickans oskuld. Lika för lika.

"Lika för lika" hade premiär 29 juni och kommer att spelas fram till 4 augusti. Magnus Möllerstedt är scenograf, Ulrika van Gelder är kostymör och Niklas Jurander står för ljusdesign.

Foto: Helena Törnqvist

I ursprungstexten heter han Angelo och är alltså en man. Kanske är Angela lesbisk. Det är mindre viktigt för pjäsens ärende; att sätta moraldilemmat under skäppan men greppet tillför verket ännu en dimension - även kvinnor kan våldta. Isabella utsätts alltså för ett svårt test. Hur skulle du själv göra? Låna ut din kropp för din brors liv?

I Shakespeares dramer leder rannsakingar ofta till frikännande domar. Inte för att förövarna är oskyldiga. Nej, snarare för att den dömande parten själv visar prov på brottslighet. Varför piska horan? Piska hellre din egen rygg, du som av lust nyttjat kvinnan vars tjänst hon skulle piskas för. Men Angela är slugare än så. Hon rättfärdigar sina krav på Isabella genom att kalla det hela ett test på hennes kyskhet.

Mariano är Angelas gamla kärlek som fick korgen när hans förmögenhet gick om intet. Hertigen/munken smider några ränker och ett antal kurtiser med några dramatiska lappkast senare, tvingas Angela gifta sig med Mariano. Claudio benådas och kan gifta sig med Julia.

Centrala teman är nåd och försoning, men också hur människor i maktposition avslöjas. Angela har inte förmåga till självrannsakan. Hon förstår inget av de emotionella och psykologiska mekanismer som driver henne. Hon är både driftstyrd och har dubbelmoral. Primitiv? Ja. Obekant? Nej. Ett skutt in i vår tid: Minns du när forne justitiekanslern firade

julafton med en juridikstudent han ömsom kallade sin adept och dotter? Ett antal snapsar senare har de sex. Hon hävdar våldtäkt. Han nekar och menar att samlaget är frivilligt. Hon har spelat in ljudfiler som sänds i SVT:s Uppdrag granskning. Han häktas men bevisningen räcker inte för fällande dom. Åklagaren lägger ner och den före detta justitiekanslern får skadestånd för att ha frihetsberövats. Då kallar han till privat presskonferens. I sin egen trädgård. Försvarstalet når episka höjder och går till historien. Kanske mest för att karln inte verkar förstå sitt misstag, att som före detta justitiekansler stå där bakom tegelvillan och bedyra sin oskuld. Återigen, ämbetsrollen och platsen övergår den eventuella skulden. Som vi ju faktiskt inte vet något om.

Pjäsen beskrivs så här: "I Wien råder kaos och brottslighet. Tjuvar, Bedragare, hallickar och bordellmammor behärskar den undra världen där Alfonsinas glädjehus Eldorado står i centrum. Där blandas stadens sedeslösa med de som älskar att dansa bort en natt för att förlusta sig med varandra, och där uppträder Madam Pompey, en dragqueen som älskas av publiken".

Foto: Helena Törnqvist

Angela har i förstone sträng moral men visar samtidigt prov på dubbelmoraliskt beteende. Är då den verkliga hertigen av Wien en elak och pådrivande moralvaktare? Eller är han som folk är mest? Vill ha ordning och reda i stan, skyldiga bakom lås och bom, liksom vi själva vill. Om vi idag frågar det enskilda brottsoffret om straffskalor, kastas vi längre tillbaka än medeltiden. Det du gjort mot mig, ska jag utsätta dig för. Bibelns öga för öga, tand för tand. Är vårt inre så primitivt rustat att hämnd går före förnuft? Det verkar så. Kriminella gängnätverk låter småbröder bli brickor och offer i spel. Min bror mot din. Lika för lika.

"Lika för lika är Shakespeares sista komedi kan man säga. Det är någon slags blandning mellan allvarliga och väldigt komiska och burliska inslag", säger regissören Pontus Plaenge.

Foto: Helena Törnqvist

Hur kan då *Lika för lika* räknas till Shakespeares komedier, när ärendet är så allvarligt? Man brukar enkelt säga att när hans pjäser slutar med bröllop är det fråga om komedier. Om man ska vara petnoga ingår den i genren "problemkomedier" tillsammans med exempelvis *Slutet gott, allting gott*. Tragikomisk eller mörk komedi säger man ibland men båda pjäserna är svåra att genrebestämma. Shakespeare skrev dem efter *Hamlet* och *Trettondagsafton* men innan *Othello*, *Kung Lear* och *Macbeth*. De tillhör därmed hans mogna och mer koncentrerade dramer, sett till hans utveckling som pjäsförfattare. Men det är vanskligt att ge sig in i sådana bestämningar. Det är väl storheten med Shakespeare, tänker jag. Så fort man tror sig ha fått ett aldrig så litet grepp om hans dramatik, narras han med oss och gör ett lappkast in i något annat, oförutsett. Jag brukar säga att han begrep sig på modern psykologi flera århundraden före Freud.

Nog är kvällens föreställning rolig och drar ner några riktiga skrattsalvor. Marika Strands försupna och bedagade bordellmamma Fru Alfonsina är underbart träffsäker. För att inte tala om Alexander Fischiers storögda Mariano (ursprungl. Mariana) som är ständigt förundrad och bortkollrad. Så har vi Michael Westlunds dråpliga dragqueen Madam Pompey med en röst len som sammet. Hertigen, förtjänstfullt spelad av Per-Johan Persson har haft stora textsjok att smälla i sig. De sitter snyggt med perfekt diktion trots premiärkväll och allt. Även Isabel Reboias Isabella förtjänar ett särskilt omnämnande. Hela ensemblen, genom Pontus Plænges utmärkta regi, serverar ett väloljat replikmaskineri i en kvick föreställning med spänd nerv och hög energi. Njutbart och till fyllest, vilket inte minst avspeglar sig i publikens goda gensvar genom föreställningen. *Lika för lika* spelas på Shakespearefabriken i Vadstena t o m 4 augusti.

[Catrin Villaume Fägerstrand](#)